

Panasiewicz, Waclaw / Taras, Halina

Depozyt ozdób brązowych ze stan. 1C w Gródku, pow. hrubieszowski

Archeologia Polski Środkowowschodniej 9, 265-272

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Depozyt ozdób brązowych ze stan. 1C w Gródku, pow. hrubieszowski

Do przypadkowego odkrycia depozytu ozdób brązowych doszło późną jesienią 2006 r. Piotr Kania, wizytując swoje pole, położone w obrębie stan. 1C w Gródku w pow. hrubieszowski, znalazł przy punkcie triangulacyjnym brązową ozdobę w kształcie tarczki spiralnej. W bruździe, około 1 m w kierunku północnym od tego miejsca, zauważył układające się kuliście ułamki ceramiki. Okazało się, że jest to przydenna część naczynia. Penetrując skibę, odłożonej przez pług ziemi w okolicy tego znaleziska, natrafił na zgięty paciorek brązowy. Później, po oczyszczeniu wnętrza naczynia, odsłonięte w nim zostały kolejne przedmioty, takie jak: dwutarczkowa ozdoba z drutu zwiniętego spiralnie, dwa paciorki – skręty z drutu, fragment paciorka bursztynowego oraz paciorek z muszli. Całe znalezisko przekazane zostało do zbiorów hrubieszowskiego Muzeum im. ks. Stanisława Staszica¹.

Z okolic punktu triangulacyjnego pochodzi również, jak twierdzi znalazca, wcześniej pozyskana i przekazana do zbiorów muzealnych², inna brązowa tarczka spiralna, analogiczna do wyżej wymienionej (E. Kłosińska 2005, ryc. 15: b). Najprawdopodobniej i ten przedmiot, co wynikałoby z przeprowadzonych później analiz laboratoryjnych, wchodził pierwotnie w skład omawianego depozytu.

Opis przedmiotów³:

1. **Ozdoba binoklowata**, składająca się z dwóch płaskich spiralnych tarczek połączonych poprzeczną spiral-

ną rurką (ryc. 1: 8; 3A: 1; 3B: 2). Wykonana z drutu o przekroju romboidalno-soczewkowatym (obydwie tarczki) i prostokątnym (spirała łącząca tarczki). Każda z tarczek o średnicy około 3 cm składa się z pięciu i pół zwoju; całkowita długość ozdoby 6,7 cm. Grubość drutu wynosi około 0,3 x 0,2 cm.

2. **Płaska tarczka spiralna** o średnicy 4,0-4,2 cm (ryc. 1: 1; 3A: 2; 3B: 1), wykonana z drutu o romboidalno-soczewkowatym przekroju (7 i pół zwoju) i średnicach 0,3 x 0,2 cm, zaopatrzona w spiralny zaczep – tutaj drut ma przekrój prostokątny, o zmiennej grubości (max. 0,4 x 0,25 cm); długość ozdoby 5,5 cm.

3. **Rurkowy skręt**, lekko wygięty po łuku, *salta leone* z drutu prostokątnego o grubości 0,2 x 0,2 cm (ryc. 1: 3; 3A: 5; 3B: 4). Długość „paciorka”, liczącego 32 zwoje – około 7 cm; średnica zewnętrzna 0,8 cm, wewnętrzna 0,4 cm.

4. **Rurkowy skręt *salta leone*** z drutu prostokątnego o grubości 0,2 x 0,2 cm (ryc. 1: 4; 3A: 3; 3B: 5), uszkodzony – przełamany i odgięty w środku, obie części tworzą kąt prosty; jedna z końcówek drutu rozprostowana. Długość paciorka, liczącego 23 zwoje, około 5 cm; średnica zewnętrzna 0,8 cm, wewnętrzna 0,4 cm.

5. **Rurkowy skręt *salta leone*** z drutu prostokątnego o grubości 0,2 x 0,2 cm (ryc. 1: 5; 3A: 4; 3B: 6), uszkodzony (ułamany) z jednej, a możliwe, że z obydwu stron – pierwotnie, zapewne był dłuższy. Długość paciorka, liczącego obecnie 14 zwojów, około 3 cm; średnica zewnętrzna 0,7-0,8 cm, wewnętrzna 0,3-0,4 cm.

6. **Fragment części przydennego naczynia** (ryc. 2) o gładkich ściankach, wykonanego z gliny z domieszką kamiennego tłucznia. Średnica dna wynosi około 8 cm.

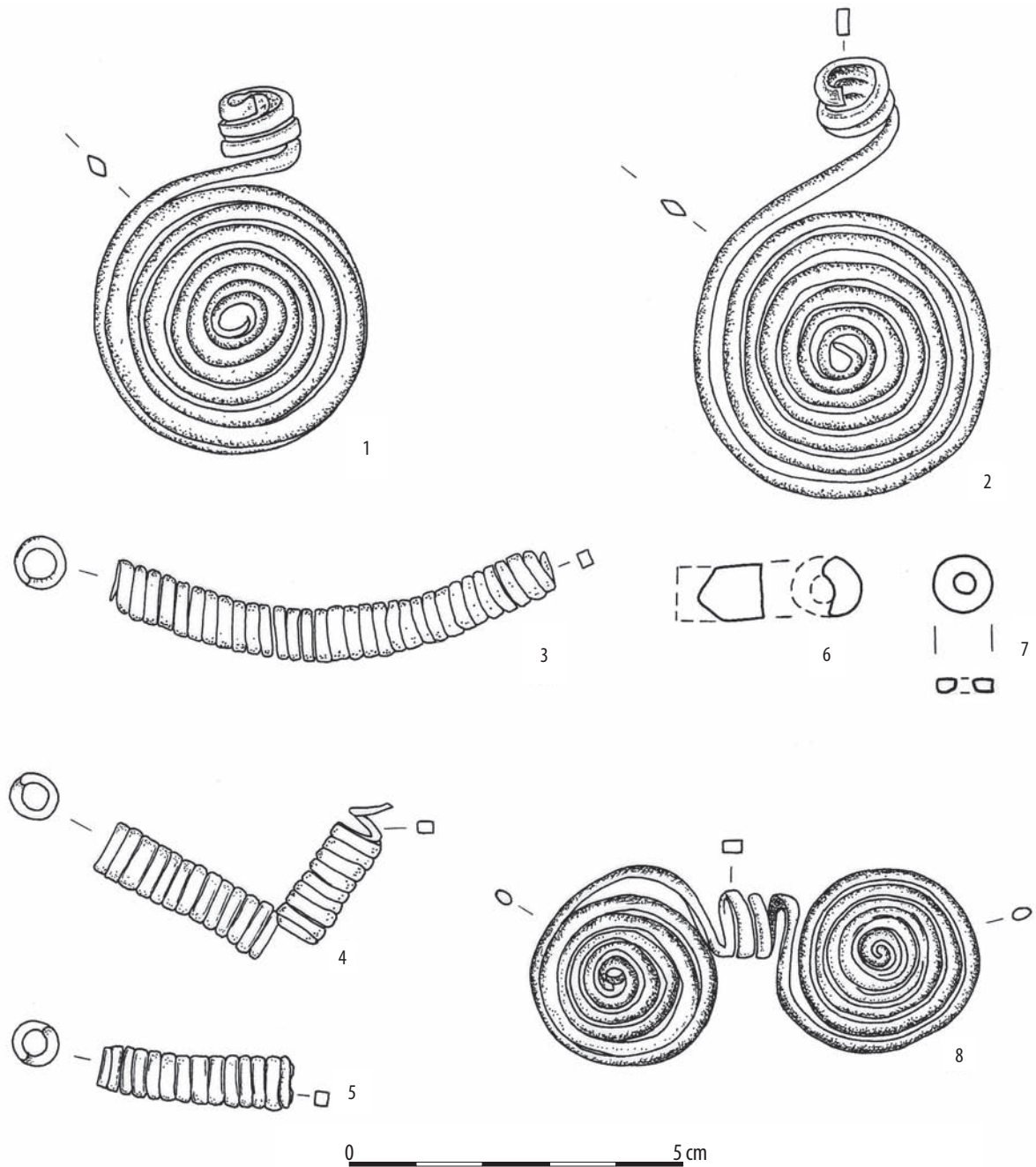
7. **Fragment rurkowego paciorka bursztynowego** (ryc. 1: 6; 3A: 6) o średnicy około 1 cm.

8. **Płaski, kolisty paciorek z muszli małża rzeczno-**

¹ Zabytki wpisano pod numerami: MH/A/3723-3730.

² Zabytek wpisano pod numerem: MH/A/3092.

³ Wszystkie pomiary zabytków określają stan przed konserwacją. Po konserwacji uległy niewielkiemu zmniejszeniu – o 0,1-0,2 cm; usunięcie patyny spowodowało ścienienie drutu.

Ryc. 1. Gródek, pow. hrubieszowski, stan. 1C. Ozdoby: 1-5, 8 – z brązu; 6 – z bursztynu; 7 – z muszli. Rys. H. Taras /1-5, 8/, W. Panasiewicz /6, 7/.

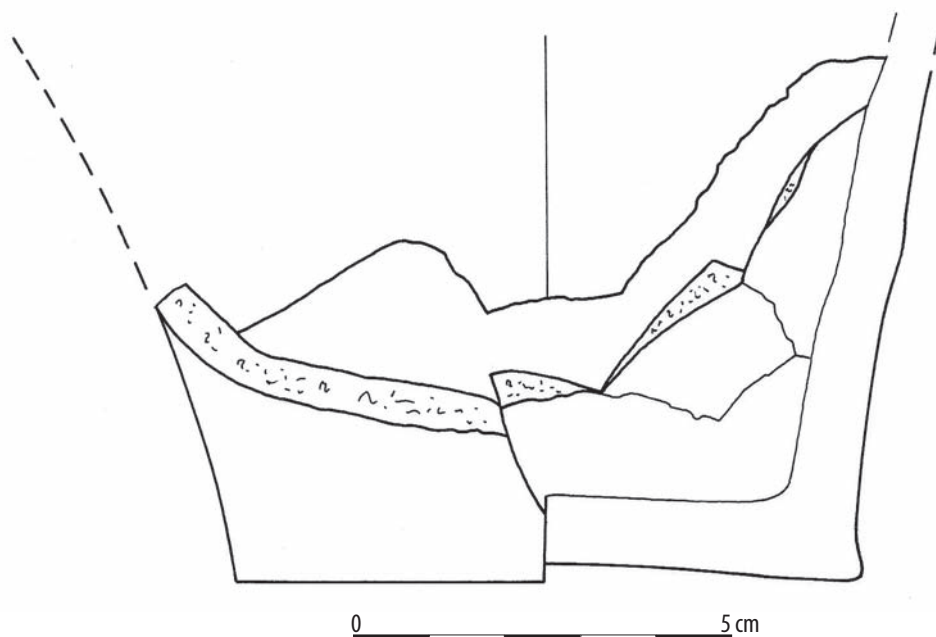
Fig. 1. Gródek, Hrubieszów district, site 1C. Ornaments: 1-5, 8 – bronze; 6 – amber; 7 – shell. Drawn by H. Taras /1-5, 8/, W. Panasiewicz /6, 7/.

Znaleziona wcześniej płaska tarczka spiralna o średnicy 4,3-4,5 cm, wykonana była również z drutu o romboidalno-soczewkowatym przekroju (7 i pół zwoju) i średnicach 0,3-0,35 x 0,2-0,25 cm (ryc. 1: 2; 3B: 3). Zaopatrzone ją w spiralny zaczep – tutaj drut ma przekrój prostokątny, o zmiennej grubości (0,3-0,4 x 0,2-0,25 cm); długość ozdoby 6,6 cm.

Wszystkie przedmioty brązowe pokryte były szlachetną, zieloną patyną, w niektórych miejscach wy-

tworzyły się wykwyty niszczącego grynszpanu (stan przed konserwacją).

Analiza składu chemicznego stopu, wykonana w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, wykazała zbieżność technologiczną omawianych ozdób (tab. 1). Opierając się na ustaleniach Marcina Biborskiego, sądzić można, że wszystkie przedmioty wykonane zostały w tym samym warsztacie, z tego samego lub bardzo podobnego materiału.

Ryc. 2. Gródek, pow. hrubieszowski, stan. 1C. Fragment naczynia glinianego. Rys. W. Panasiewicz.

Fig. 2. Gródek, Hrubieszów district, site 1C. Fragment of a clay vessel. Drawn by W. Panasiewicz.

W dwóch przypadkach (zabytki z ryc. 1: 3 i 4) procentowy udział miedzi wydaje się mniejszy, przy jednoczesnym zwiększonym udziale krzemu. Wynik ten obarczony jest błędem spowodowanym zanieczyszczeniem wnętrza próbki resztkami patyny. Wszystkie ozdoby wykonano z brązu o zbliżonym składzie, gdzie udział miedzi wynosił około 95% stopu. Na podstawie uzyskanych wyników nie można jednak określić pochodzenia surowca ozdób⁴.

Opisane ozdoby odnieść należy do epoki brązu, jednak występują one na szerokiej terytorialnie i chronologicznie przestrzeni. W Europie środkowej spiralne skręty rurkowate, nazywane też paciorkami *salta leone*, należą do popularnych i długo trwających typów, tak więc nie mają waloru datowników. Pojawiły się jeszcze w eneolitycznych kulturach cyklu naddunajskiego, a przykłady tych zabytków znamy również z ziem polskich (A. Kulczycka-Leciejewiczowa 1979, s. 145). W epoce brązu występują od fazy wczesnej do co najmniej końca IV okresu (W. Blajer 1990, s. 65; 1999, s. 93-94; J. Dąbrowski 2004, s. 44 i lista nr 71). Na ziemiach polskich obecne są, np. w inwentarzach kultur unietyckiej (W. Sarnowska 1969, s. 94-95; B. Budent-Stefaniak 1997, s. 113) i przedłużyckiej (M. Gedl 1975, s. 48-49). Występują w zespołach grobowych

kultury trzcinieckiej, tak w Polsce (A. Gardawski 1951, s. 56; A. Kempisty 1978, s. 342), jak i na Ukrainie (C. C. Березанская 1972, s. 88-90) oraz w pokrewnej kulturze komarowskiej (I. K. Swiesznikow 1967, tabl. I: 2). Ich obecność stwierdzano jednak także w grobach kultury łużyckiej, datowanych na okres halsztacki i lateński, np. na cmentarzyskach grupy tarnobrzeskiej (S. Czopek 2001, s. 148-150, 174-184). Spotkać je można w skarbach typu Koszider (A. Mozsolics 1967, s. 73), także tych z terenu Polski – ze Stawiszyc, pow. pińczowski (J. Dąbrowski, Ł. Okuliczowa 1962) i z Jaworza Dolnego, pow. dębicki (S. Nosek 1959), łączonych z osadnictwem kultury trzcinieckiej. Obecne są również w młodszych, węgierskich horyzontach skarbow (A. Mozsolics 1973, Taf. 11: 20; 50: 18-21; 76: 9-16).

Podkreśla się, że w skarbach zwykle występują wraz z innymi elementami kolii, takimi jak: paciorki bursztynowe i szklane oraz różne formy wisiorów (W. Blajer 1990, s. 65; 1999, s. 94). Współwystępują, m.in. z zawieszkami binoklowatymi lub w kształcie pojedynczej tarczki spiralnej (np. A. Mozsolics 1973, Taf. 50, 76; J. Vladár 1973, ryc. 14; V. Furmánek 1973, ryc. 45). Taka sytuacja ujawniła się również i w omawianym znalezisku, gdzie wszystkie ozdoby stanowiły najprawdopodobniej elementy jednej kolii.

Równie pospolita jest w epoce brązu stylistyka zdobnicza w postaci ślimacznic, motyw ten przewija się zwłaszcza w produkcji metalurgicznej. Drobne wy-

⁴ Składamy serdeczne podziękowania Dr. Marcinowi Biorskiemu za wykonanie analiz, skomentowanie uzyskanych wyników i wyrażenie zgody na ich upowszechnienie.

Ryc. 3. Gródek, pow. hrubieszowski, stan. 1C. Ozdoby brązowe: A – stan przed konserwacją; B – stan po konserwacji. Fot. W. Panasiewicz (A), J. Ordutowski (B).

Fig. 3. Gródek, Hrubieszów district, site 1C. Bronze ornaments: A – the state before conservation; B – the state after conservation. Photo W. Panasiewicz(A), J. Ordutowski (B).

roby, w postaci pojedynczej, płaskiej tarczki spiralnej i przedmioty binoklowate – w kształcie dwóch tarczek związanych kilkoma zwojami lub kabłąkiem – spotykane są w zespołach grobowych, a także w skarbach. Stanowiły one prawdopodobnie rozmaite zawieszki, ozdoby palców, uszu lub włosów. Na ziemiach polskich, zabytki takie występują jednak stosunkowo rzadko.

Tarczki spiralne zakończone krótkim, zwiniętym zaczepem, w warunkach polskich wystąpiły w grobach kurhanowych ludności kultury trzcinieckiej w Łubnej, pow. sieradzki (A. Gardawski 1951, s. 16 i tabl. 5 E, F; 1959, tabl. LXIII). Zbliżona ozdoba, związana z tym samym kręgiem kulturowym, pochodzi z Ukrainy, z miejscowości Rżyszcziw w obw. kijowskim (C. C. Березанская 1972, tabl. XXV: 6). Tarczki spiralne, jednak zakończone ostrym kolcem, znane są z innych „trzcinięckich” zespołów grobowych – z Dacharzo-wa, pow. sandomierski (M. Florek, H. Taras 2003, ryc. 6: e-g) oraz ze skarbu ze Stawiszyc, pow. pińczowski (J. Dąbrowski, Ł. Okuliczowa 1962, tabl. LI). Jan Dąbrowski (2004, s. 44) obydwie formy, zarówno z zaczepem, jak i kolcem, uznaje za wyroby lokalne. Ozdoby w kształcie spiralnej tarczki obecne są w związanym z kulturą otomańską, skarbie typu Koszider z Koszyc-Barcy (B. Hänsel 1968, Taf. 8: 23-25; J. Vladár 1973, ryc. 14), który datowany jest na fazę BA3 (BA2/BB1), tożsamą z okresem MD I wg Hänsla.

Dla okularowatej ozdoby z Gródka jedyną ścisłą analogią z terenu Polski stanowią trzy zawieszki z eneolitycznego skarbu z Przeuszyna, pow. ostrowiecki (J. Kostrzewski 1964, ryc. 62). Identyczne przedmioty dość licznie jednak występują w środowisku kultury trzcinieckiej na Ukrainie, m.in. w Wojciechowce i Kustowcach, obw. żytomierski, Dytyńczach, obw. rówieński, Teklinie, obw. czerkasski, gdzie traktowane są jako element zapinek (B. Д. Рыбалова 1961, s. 82-83; C. C. Березанская 1972, s. 87, табл. XXV: 2, 3, 7). Spotykamy je w węgierskich skarbach, typu Forró i Ópályi (A. Mozsolics 1973, Taf. 50: 22; 51: 12; 76: 17), tu zwykle współwystępują ze skrętami *salta leone*. Amália Mozsolics podkreśla szeroką rozpiętość czasową zawieszek binoklowatych – od okresu B II według lokalnego systemu periodyzacyjnego (tj. od fazy BB2 wg Reinecke) do wczesnego okresu lateńskiego (A. Mozsolics 1973, s. 53). Ten typ ozdoby bliski jest pierścieniom z dwoma tarczkami, które również nie mają waloru chronologicznego (tamże, s. 54; W. Blajer 1999, s. 92-93; J. Dąbrowski 2004, s. 44).

Garnek, w którym złożono ozdoby, wiąże się z późną fazą kultury trzcinieckiej. Dużą serię ceramiki zbliżonej pod względem technologicznym pozyskano już wcześniej z pobliskich stanowisk, np. z Hrubieszowa-

Podgórze, stan. 5 i Teptiukowa, pow. hrubieszowski, stan. 6 (H. Taras 1998, ryc. 9).

Warunki znalezienia przedmiotów uniemożliwiają określenie pełnego kontekstu pierwotnego. Mimo braku takich informacji charakter znaleziska, wizualna i technologiczna spójność wyrobów metalowych pozwalają sądzić, że wchodziły one w skład zespołu grobowego lub skarbu. Argumentem przemawiającym zwłaszcza za drugą możliwością, jest znalezienie ozdób wewnątrz naczynia. Współwystępowanie wraz z powyższymi ozdobami brązowymi fragmentu paciorka bursztynowego nie stanowi jakościowego dysonansu. Wątpliwość budzi jedynie paciorek z muszli, nieprzystający charakterem do pozostałych przedmiotów. Pamiętać trzeba jednak, że na stanowisku 1C w Gródku, występują ślady osadnictwa z różnych epok – począwszy od neolitu do wczesnego średniowiecza, w tym groby ludności kultury strzyżowskiej (J. Głosiński 1968, s. 68-69; A. Kokowski 1986, s. 27; B. Bargieł, A. Kokowski 1991, s. 139-144; W. Panasiewicz 1995), w których paciorki z muszli, zdarzają się nader często.

Wystąpienie zespołu przedmiotów brązowych – reprezentujących wprawdzie typy długotrwałe – wewnątrz naczynia o cechach schyłkowotrzcinięckich, zawęża obszar datowania. Przytoczone analogie pokazują, że rozmaite ozdoby spiralne, są charakterystyczne dla kultury trzcinieckiej i jej pokrewnych, zarówno na terenie Polski, jak i na Ukrainie. Wnioski płynące z analizy chemicznej wykazują spójność technologiczną poszczególnych wyrobów, a więc wykonanie ich najprawdopodobniej w tym samym miejscu i czasie. Wszystkie wchodziły zapewne w skład jednego, brązowo-bursztynowego naszyjnika, możliwe, że pierwotnie bogatszego. Niektóre z drobnych ozdób mogły ulec rozproszeniu podczas destrukcji stanowiska, wszak z naczynia pozostała tylko część przydena, a jeden ze skrętów został odkształcony.

Jak podkreślono już wyżej, brak obecnie możliwości ostatecznego określenia funkcji odnalezionego depozytu. Nie można wykluczyć, że stanowił on wyposażenie grobu. Na stanowisku tym zbadane zostały wcześniej 2 groby, z których pierwszy zawierał pojedynczy pochówek szkieletowy w układzie wyprostowanym, drugi – podwójny pochówek o mieszanym, szkieletowo-ciałopalnym rytuale (J. Niedźwiedź 1994, s. 10-11). Zastosowany rytuał i skromne, niejednoznaczne wyposażenie grobów – niezdobiona, otwarta bransoleta, przypuszczalnie brązowa (w pierwszym) i wapienny krążek z otworem w środku (w drugim) – nie pozwalają na precyzyjne określenie ich przynależności kulturowej. Obiekty te najprawdopodobniej mają związek ze środkowym lub młodszymi odcinkami epoki brązu, przy czym sugerowano ich związek

Tab. 1. Gródek, pow. hrubieszowski, stan. 1C. Skład chemiczny brązu użytego do wyrobu ozdób

Table 1. Gródek, Hrubieszów district, site 1C. Chemical composition of bronze used for ornament making

	Ozdoba binoklowata (ryc. 1: 8)	Tarczka spiralna (ryc. 1: 1)	Tarczka spiralna (ryc. 1: 2)	Rurkowaty skręt <i>salta leone</i> (ryc. 1: 3)	Rurkowaty skręt <i>salta leone</i> (ryc. 1: 4)	Rurkowaty skręt <i>salta leone</i> (ryc. 1: 5)
Al	0,211	0,354	0,287	0,15	0,286	0,138
Si	2,591	3,109	2,222	6,09	5,626	1,463
P	0,589	1,126	0,874	1,448	1,228	1,162
S	0,01017	0,03173	0,01642	0,0309	0,02519	0,0235
Ti	<0,0048	<0,0044	<0,0047	<0,0034	<0,0037	<0,0036
V	<0,0051	<0,0045	<0,0048	<0,0039	<0,0049	<0,0041
Cr	<0,0084	<0,0070	0,0176	<0,0056	0,0161	<0,0061
Mn	<0,0060	0,0167	0,0168	<0,0041	0,0121	<0,0044
Fe	0,0409	0,616	0,0595	0,0637	0,05	0,0077
Co	<0,0037	<0,0030	<0,0034	<0,0026	0,0109	<0,0028
Ni	<0,0097	<0,0079	<0,0088	<0,0061	<0,0066	<0,0071
Cu	94,74	93,32	94,4	89,49	90,75	95,17
Zn	<0,00010	<0,0095	<0,00010	<0,0074	<0,0075	<0,0086
As	0,7446	0,9	1,012	1,28	0,823	0,864
Se	<0,00018	<0,00013	<0,00016	<0,00012	<0,00012	<0,00013
Y	<0,0014	0,0028	0,0036	<0,0017	<0,0014	<0,0014
Nb	0,0089	0,0154	0,0057	0,0108	0,0064	0,0078
Mo	<0,00010	<0,0010	<0,0010	<0,0010	<0,0010	<0,0010
Pd	<0,0079	<0,0055	<0,0076	0,0107	0,005	0,0111
Ag	0,0132	0,0073	0,0113	0,0078	0,0073	0,0092
Cd	<0,0022	0,0022	<0,0029	<0,0011	0,0017	<0,0015
In	<0,00001	<0,00007	<0,00001	<0,00001	<0,00007	<0,00007
Sn	<0,0043	<0,0028	<0,0043	<0,0025	<0,0020	<0,0028
Sb	0,0097	0,0079	0,0157	0,0106	0,0056	0,0076
Te	<0,00058	0,00069	<0,00050	0,00121	0,00044	0,00074
Hf	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020
Ta	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020	<0,00020
W	<0,00020	<0,015	<0,018	<0,011	<0,012	<0,014
Pt	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001
Au	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001	<0,00001
Hg	0,0283	0,028	0,0543	0,041	0,0079	0,019
Ti	<0,0072	<0,0062	<0,0076	<0,0055	<0,0048	<0,0057
Pb	0,0054	0,014	<0,0022	0,0342	0,1218	0,1049
Bi	<0,0073	<0,0061	<0,0073	0,0294	0,0059	0,012
Sum	98,99	98,99	98,99	99	99	99

z kultura trzciniecką lub łużycką, a ostatnio również z kulturą wysocką (E. Kłosińska 2005, s. 171-178). Znajdowały się tu także groby ciałopalne kultury łużyckiej (S. Jastrzębski 1984, s. 8; 1985, s. 5).

Inną możliwością, naszym zdaniem, bardziej prawdopodobną w kontekście obecnej wiedzy na temat reguł wyposażania zmarłych w młodszych odcinkach epoki brązu, jest potraktowanie depozytu ozdób

brązowych i bursztynowych z Gródka jako skarbu związanego z późną fazą osadnictwa trzcinieckiego – ukrytego i, z jakichś przyczyn, zapomnianego. W niedalekiej odległości od miejsca znaleziska, funkcjonowało wtedy kilka dużych osad ludności kultury trzcinieckiej, także na gruntach obecnej wsi Gródek. Najbliższa z nich, na stan. 1D (6), oddalona jest zaledwie o około 200 m na południe od stan. 1C.

Literatura

- Bargieł Barbara, Kokowski Andrzej
1991 *Nowe groby kultury ceramiki sznurowej i kultury strzyżowskiej ze wschodniej części Wyżyny Lubelskiej*. Sprawozdania Archeologiczne 43, s. 127-145.
- Blajer Wojciech
1990 *Skarby z wczesnej epoki brązu na ziemiach polskich*. Wrocław. Prace Komisji Archeologicznej 28.
1999 *Skarby ze starszej i środkowej epoki brązu na ziemiach polskich*. Kraków. Prace Komisji Archeologicznej 30.
- Butent-Stefaniak Barbara
1997 *Z badań nad stosunkami kulturowymi w dorzeczu górnej i środkowej Odry we wczesnym okresie epoki brązu*. Wrocław. Prace Komisji Archeologicznej 12.
- Czopek Sylwester
2001 *Pysznica pow. Stalowa Wola stanowisko 1 – cmentarzysko ciałopalne z przełomu epok brązu i żelaza*. Rzeszów.
- Dąbrowski Jan
2004 *Ältere Bronzezeit in Polen*. Warszawa.
- Dąbrowski Jan, Okuliczowa Łucja
1962 *Skarb brązowy ze Stawiszyc, pow. Pińczów*. Wiadomości Archeologiczne 28: 3, s. 243-250.
- Florek Marek, Taras Halina
2003 *Dacharzów. Cmentarzysko kultury trzcinieckiej*. Lublin.
- Furmáněk Václav
1973 *Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě*. Slovenská Archeologia 21: 1, s. 25-145.
- Gardawski Aleksander
1951 *Niektóre zagadnienia kultury trzcinieckiej w świetle wykopalisk w miejscowości Lubna, pow. Sieradz*. Wiadomości Archeologiczne 18: 1-2, s. 1-84.
1959 *Plemiona kultury trzcinieckiej w Polsce*. Materiały Starożytne 5, s. 7-189.
- Gedl Marek
1975 *Kultura przedłużycka*. Wrocław. Prace Komisji Archeologicznej 14.
- Głosik Jerzy
1968 *Kultura strzyżowska*. Materiały Starożytne 11, s. 7-111.
- Hänsel Bernhard
1968 *Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit in Karpatenbecken II*. Bonn. Beiträge zur ur- und frühgeschichtlichen Archäologie des Mittelmeer-Kulturraumes 7.
- Jastrzębski Sławomir
1984 *Gródek nad Bugiem, stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*. W: Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS i Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego w Lublinie w 1984 roku, red. J. Gurba. Lublin, s. 7-8.
1985 *Gródek nad Bugiem, stan. IC, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*. W: Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS i Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego w Lublinie w 1985 roku, red. J. Gurba. Lublin, s. 4-8.
- Kempisty Andrzej
1978 *Schylek neolitu i początek epoki brązu na Wyżynie Małopolskiej w świetle badań nad kopcami*. Warszawa.
- Kłosińska Elżbieta
2005 *Na południowo-wschodnich peryferiach popielnicowego świata – sytuacja kulturowa i osadnicza w młodszej epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w dorzeczu Huczwy i górnego Bugu*. W: Problemy kultury wysockiej, red. S. Czopek. Rzeszów, s. 161-192.
- Kokowski Andrzej
1986 *Wielokulturowe stanowisko IC w Gródku nad Bugiem, gm. Hrubieszów, woj. zamojskie*. W: Sprawozdania z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS w 1986 roku, red. J. Gurba. Lublin, s. 24-27.
- Kostrzewski Józef
1964 *Skarby i luźne znaleziska metalowe od eneolitu do wczesnego okresu żelaza z górnego i środkowego dorzecza Warty*. Przegląd Archeologiczny 15 (1962), s. 5-133.
- Kulczycka-Leciejewiczowa Anna
1979 *Pierwsze społeczeństwa rolnicze na ziemiach polskich. Kultury kręgu naddunajskiego*. W: Neolit, red. M. Godłowska, A. Kulczycka-Leciejewiczowa, J. Machnik, T. Wiślański. Wrocław, s. 19-165. Prahistoria Ziemi Polskiej 2.
- Mozsolics Amália
1967 *Bronzefunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás*. Budapest.
1973 *Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi*. Budapest.
- Niedźwiedź Józef
1994 *Sprawozdanie z badań ratowniczych na stan. IC w Gródku Nadbużnym, gm. Hrubieszów*. W: Sprawozdania z badań archeologicznych w województwie zamojskim w 1993 roku, red. A. Urbański. Zamość, s. 10-12.
- Nosek Stefan
1959 *Skarb brązowy z Jaworza Dolnego, pow. Dębica*. Materiały Archeologiczne 1, s. 91-96.
- Panasiewicz Waclaw
1995 *Grób kultury strzyżowskiej z Gródka nad Bugiem, gm. Hrubieszów*. W: Sprawozdania z badań archeologicznych w województwie zamojskim w 1994 roku, red. A. Urbański. Zamość, s. 6-8.
- Taras Halina
1998 *The Basis for the Taxonomy of the Trzciniec culture in the southern part of the area between the Vistula and Bug rivers*. W: The Trzciniec area of the Early Bronze Age Civilization: 1950-1200 BC, red A. Koško. Poznań, s. 32-47. Baltic-Pontic Studies 6.
- Sarnowska Wanda
1969 *Kultura unietycka w Polsce*, t. 1. Wrocław.

- Swieszniak Igor K.
1967 *Kultura komarowska. (Na podstawie materiałów z pfn. Podkarpacia i zach. Wołynia)*. *Archeologia Polski* 12: 1, s. 39-107.
- Vladár Józef
1973 *Europäische und mediterrane Einflüsse im Gebiet der Slowakei während der Bronzezeit*. *Slovenská Archeologia* 21: 2, s. 253-357.
- Березанская София С.
1972 *Средний период бронзового века в северной Украине*. Киев.
- Рыбалова Валентина Д.
1961 *О связях правобережной лесостепной Украины с центральной Европой в эпоху бронзы и раннего железа*. W: *Исследования по археологии СССР. Сборник статей в честь профессора М. И. Артамонова*. Ленинград, s. 80-95.

A deposit of bronze ornaments from Gródek, Hrubieszów district, site 1C

/summary/

The artefacts were discovered accidentally in 2006. The deposit includes the following items: a binocular ornament, a flat spiral plate, three pipe-shaped *salta leone* coils, and a fragment of a pipe-shaped amber bead. Apart from the pendant in the form of a single spiral plate, the other items were contained in a damaged clay vessel – only the bottom part was preserved. Inside the vessel, there was also one bead made of mussel shell, whose presence is probably accidental (Fig. 1).

Probably from the same deposit, comes the second pendant in the form of a spiral plate which had been unearthed earlier in the same place.

An analysis of the chemical composition of the alloy, carried out in the Institute of Archaeology at the Jagiellonian University in Kraków, showed a technological affinity of the ornaments under discussion (Table 1).

All the bronze items represent long lasting types. The vessel in which they were deposited is most probably associated with the late phase of the Trzciniec Culture, which narrows down the dating frame.

The deposit of bronze and amber ornaments from Gródek, site 1C, belongs to the category of “hoards”, connected with the late phase of the Trzciniec Culture settlement at this territory.

Mgr Wacław Panasiewicz
Hrubieszów

Dr Halina Taras
Instytut Archeologii UMCS
Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin
htaras@o2.pl